

identification for the societies of the Modern Age are analyzed. It is revealed that the unity of political and cultural factors in forming of national identities is predetermined by historical features of the nation building and civilization context. It is proved that, in spite of ethnic, cultural and religious background of the majority of nations, national identity was formed largely as a result of the activities of the state institutes and political elite on the consolidation of political society. It is determined that the state played a significant role in politicization of national communities and acted as an instrument of internal integration and universalization, having overcome a pre-national heterogeneity of communities through the policies of cultural, linguistic and religious unification.

Keywords: national identity, nation, nationalism, national state, modernization.

* * *

УДК 324(477)

Федоренко В. В.,
аспірант кафедри політології, Дніпровський
національний університет ім. Олеся Гончара
(Україна, Дніпро), fedorenkovolodymyr22@e-mail.ua

Пряма демократія як чинник консолідації місцевих громад в Україні

Розглядаються підходи до тлумачення прямої демократії як чинника консолідації місцевих громад в Україні, вивчаються і найбільш перспективні способи взаємозв'язку громадян та діючих інститутів представництва і управління локальних громад. Надається оцінка тим формам прямої демократії, які будуть сприяти формуванню локальних політичних спільнот, які не є залежними від центральних та регіональних груп інтересів. З'ясовується значення публічних обговорень у місцевих громадах, яке має сприяти формуванню порядку денного органів політичного врядування у місцевих громадах. Надається увага тим формам прямої демократії, які забезпечують підвищення політичної участі і ініціативності громадян на основі місцевих інтересів. Розкривається потенціал громадянського суспільства як середовища підтримки форм прямої демократії, спрямованих на консолідацію місцевих громад.

Ключові слова: політична консолідація, пряма демократія, громадські ініціативи, публічне обговорення, місцевий референдум.

Особливості демократичних перетворень у транс-формаційних країнах сучасного світу визначають напрями консолідації суспільства навколо демократичних цінностей. Найбільш важливими умовами закріплення демократичних практик під час переходу до демократії є розширення політичної участі громадян, забезпечення функціонування демократичних інституцій на середньому і локальному рівнях. Пряма демократія в умовах технологічних та масових суспільств виявляється певною примарою (з огляду на концепцію медіакратії). Все більше аналітиків ставлять під сумнів електоральний вибір громадян як чинник реального впливу на політичні процеси. При цьому сучасна Україна перебуває перед низкою викликів, які визначають подальшу долю демократичного вибору держави. Укріплення демократії в Україні може й повинне здійснюватися на основі розвитку місцевої громади. Ці процеси реалізуються у межах загальнонаціональної стратегії децентралізації. Вибори до оновлених територіальних громад в Україні, які відбулися у 2017 році, показали, що нові місцеві політичні спільноти в цілому здатні мобілізуватися для формування інституцій представництва і управління. Однак, наскільки консолідованими є ці нові утворення, якою є перспектива їх подальшого розвитку? Ці питання є нагальними не лише для розбудови інститутів місцевого самоврядування в Україні, але й для розуміння явища політичної консолідації, вплив якого поширюється як на процеси націотворення, так і на збереження політичного суверенітету, й формування дієвого громадянського суспільства. Пряма демократія охоплює ті дії громадян

на локальному рівні політичного процесу, які включають безпосереднє волевиявлення в рамках визначених законом процедур. До таких дій, як відомо, належать місцеві референдуми, публічні слухання, громадські ініціативи тощо. Важливою проблемою політичної консолідації є здатність відображення позиції громадян в рамках існуючих процедур. На цій основі є потреба розглянути пряму демократію як чинник консолідації сучасних місцевих громад в Україні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми даної статті. Розробку прямої демократії у предметній сфері сучасної політичних та юридичних наук здійснюють такі вітчизняні вчені, як Ю. Кальниш [2], О. Кудрявцев [5], К. Мануїлова [6], В. Мельниченко [7], І. Панкевич [8], О. Самойлов [9]. Ними розкрито історичні традиції та перспективи розвитку прямої демократії, особливості електронного урядування у реаліях українського сьогодення, пряма демократія як складовий чинник децентралізованої публічної влади, безпосередня демократія як складова і чинник демократичного врядування в Україні, інститут безпосередньої демократії та розвиток українського конституціоналізму. Поряд з цим, існує потреба у вивченні консолідаційного потенціалу прямої демократії в умовах децентралізації в сучасній Україні. Цей аспект дозволить з'ясувати потенціал прямої демократії як чинника підтримки процесів демократизації у суспільстві.

Метою статті є встановлення значення прямої демократії як чинника політичної консолідації місцевих громад в Україні. Завданням статті є визначення найбільш дієвих та значущих форм, волевиявлення та політичної участі громадян на місцевому рівні у контексті процесів консолідації суспільства в Україні.

Проблема впливу прямої демократії на консолідацію суспільства набуває не лише національного, але й міжнародного розголосу. Світовою тенденцією є створення стабільної та самовідтворенної демократичної політичної системи, заснованої на політичній активності громадян. В умовах ускладнення електорального вибору індивідів все більш значущим критерієм політичної спроможності держави є стабільність її локальних спільнот. Увагу привертає, насамперед, здатність таких утворень вирішувати свої питання децентралізовано, відповідно до локального порядку денного. Розбудова цієї мережі, яка укріплює самодостатність сучасних держав, віддаляє їх від ознак «failed states», особливо актуальною є для постколоніальних та постсоціалістичних країн. Прогрес реформ в Україні після Революції Гідності та її подальша демократизація також пов'язані із потребами самовідтворення на всіх рівнях політичної системи. Як зазначає український фахівець М. Фесенко, «найбільш складним і суперечливим в умовах глобальної кризи є становище низки країн Африки, Латинської Америки, а також СНД, які не встигли зміцнити свою державність і створити ефективну та конкурентну політичну систему. Становище України, що знаходиться між Заходом і Сходом і переживає критичний етап політичної, економічної та соціальної модернізації, також є досить складним» [10].

Здатність політичних систем набувати сталого та самовідтворюваного характеру за рахунок внутрішньої консолідації пов'язана не лише із кількісним

зростанням учасників процедур прямої демократії, але й із доцільністю їх застосування в кожній конкретній державі. Розбудова національної системи місцевого самоврядування в Україні на основі світового досвіду як один з варіантів визначає застосування уніфікованої континентальної або французької моделі. Згідно з нею публічне врядування на місцевому рівні також вирішує низку завдань державного будівництва. У зв'язку з цим, елементи прямої демократії необхідні не лише з огляду на політичне розв'язання місцевих питань, але й з точки зору впровадження загальнодержавних реформ. У цьому зв'язку моделі прямої консолідаційної демократії ще потребують ґрунтовної розробки. Як вважає В. Козьма, «стосовно прямої форми демократії, то вона за багатьма параметрами, якщо можна так сказати, є більш демократичною, але не позбавлена головного недоліку: вона не може впоратися з протиріччям між кількістю часу, необхідного для участі в управлінні, та кількістю громадян, покликаних приймати участь в такому управлінні» [3, с. 447].

Делегативна або опосередкована демократія є апробованим інструментом представництва соціально-демократичної структури та політичних інтересів у суспільстві. Отже, на рівні місцевих громад існує потреба у доповненні цієї системи у період між виборами на основі політичної консолідації та публічних обговорень. Ці форми, які багато років в Україні вважалися факультативними, набувають великого значення в умовах політичної децентралізації. Саме динамічний вираз громадської думки потребує формування відповідної інфраструктури громадських рад та слухань. Важливою функцією, яка сприяє консолідації локальних спільнот в Україні, є контроль за ухваленням рішень та забезпечення прозорості місцевого політичного процесу. За умови відповідності цим вимогам місцеві громади в Україні будуть відповідати не лише європейським нормам щодо публічного врядування на місцевому рівні, але й забезпечувати високу легітимність ухвалених рішень. Це буде зменшувати кількість деструктивних конфліктів у місцевих громадах. Як стверджує В. Козьма, «чим більша кількість громадян є в політичній одиниці, тим менша ступінь безпосередньої участі цих громадян в прийнятті рішень, і тим більше прав повинні вони делегувати своїм представникам» [3, с. 448].

Рух місцевих громад до консолідації навряд чи можливий без мобілізації громадян для впровадження процедур прямої демократії. Одним з великих чинників для цього в сучасній Україні є відстоювання прав і свобод громадян шляхом звернень до відповідних уповноважених осіб. Підвищене значення публічних обговорень має сприяти формуванню порядку денного органів публічного врядування у місцевих громадах, який буде прямо пов'язаний із станом громадської думки та реальними потребами громади. Отже, інструменти прямої демократії – це важелі корекції місцевої політики. При цьому громадяни мають брати участь у цих процесах на добровільній основі та відповідно до своїх прагматичних інтересів. В. Козьма зазначає, що «громадяни для захисту своїх прав повинні мати право створювати відносно незалежні політичні партії та «групи інтересів». Такі об'єднання своєю різноманітною діяльністю формують громадянське середовище в якому багато професійних, соціальних

духовних потреб людей реалізуються незалежно від впливу держави» [3, с. 448].

Політична консолідація місцевих громад в Україні потрібна не лише для ефективного розв'язання місцевих проблем та розбудови дієвої інфраструктури. У ситуації протистояння на Сході сучасній Україні потрібна реальна політична єдність на широкій консенсусній основі. Тому об'єднання місцевих політичних партій і рухів у коаліції зростання можливе на основі виокремлення особливої локальної партійної ідентичності. Загалом, створення локальних партій і рухів або наповнення діяльності центральних політичних сил місцевою проблематикою, будуть сприяти очищенню порядку денного інститутів публічного врядування місцевих громад від зайвої ідеологічної політизації та забезпечувати ділову співпрацю з метою виведення розвитку місцевих громад на новий рівень. Одним із дієвих шляхів до цього є електронна демократія. На думку В. Кудрявцева, «електронне врядування несе переваги для усіх зацікавлених груп суспільства. Державні органи отримують функціональну систему управління, яка у багато разів спрощує модель функціонування апарату влади, бізнес отримує прозорість та легальність взаємовідносин з державою, громадяни отримують дієві можливості впливу на політичне життя своєї країни, а також спрощення багатьох повсякденних операцій з державними органами» [5, с. 125–126].

Політичні перетворення останніх років в Україні засвідчують, що аргументація партійно-політичного спектру, звернена до громадян міст і селищ набуває дедалі більших масштабів. У зв'язку з цим, місцеві громади потребують дієвих стратегій консолідації та об'єднання з метою забезпечення функціонування інфраструктури населених пунктів. Політичний порядок денний місцевих громад формується не лише на основі діяльності офіційних політичних сил, але й груп інтересів, чия діяльність не є формальною та публічною. У зв'язку з цим, місцеві громади потребують розширення впливу громадських організацій і рухів, які концентруються на проблемах і інтересах місцевої громади. Групи відстоювання громадських інтересів у всьому світі просувають до порядку денного місцевих громад проблему захисту навколишнього природного середовища, культурного спадку, удосконалення інфраструктури відповідно до потреб мешканців, а також розширення і облаштування публічного простору в інтересах всієї спільноти. На сучасному етапі цей процес лише тільки розпочався завдяки процесам децентралізації. Згідно з О. Самойловим, «нова система самоорганізації населення приведе до створення української модерної політичної нації шляхом забезпечення низки вимог. ... пряме народовладдя, яке створить спільну культурну цінність для усіх громадян – політичну й соціальну свободу; єдиний та мобільний інформаційний простір із високим рівнем легітимності, який дозволить забезпечити швидку культурну взаємодіяцію усіх громадян України» [9, с. 157].

Механізми прямої демократії представляють собою не лише процедури взаємозабезпечення зв'язку між центрами прийняття політичних рішень та електоратом, але й артикують значущі вимоги з боку громадськості. При цьому спроможність розв'язати соціальні і побутові проблеми є важливим ресурсом застосування

елементів прямої демократії. Консолідаційний потенціал цих інструментів передусім полягає у публічному відстоюванні інтересів та їх узгодженні на основі рівноправ'я й вільного доступу до важелів і механізмів ухвалення рішень. Інструменти прямої демократії можуть і повинні збалансувати медіа–присутність окремих політичних сил та їх зв'язок із реальними соціально–демократичними групами всередині місцевих громад. Як вказує Т. Астахова, «розвинуте громадянське суспільство у змозі обмежити державну владу, на відміну від людини, яка не має влади, а має тільки свободу і тому не може реально вплинути на державу. У цьому випадку держава може тільки самообмежити свою владу та визнати пріоритет людини» [1, с. 129].

Крім політичних наслідків консолідації, інструменти прямої демократії можуть мати довгостроковий ефект у вигляді формування проактивної громадськості, яка буде діяти в інтересах місцевих громад не епізодично, а на постійній основі. Активістська або громадянська політична культура є основою для функціонування сталої демократії. Локальний рівень, який забезпечуються процедурами прямої демократії, може сприяти кількісному розширенню громадянського активізму, його якісному і змістовому наповненню. Інструменти прямої демократії забезпечують консолідацію місцевих громад на основі розуміння громадянами можливості розв'язання власних прагматичних проблем. Згідно з Т. Астаховою, «громадянське суспільство зацікавлене у розвитку людини, в досягненні нею особистого успіху, воно орієнтоване на людину, функціонує «через людину» та «заради людини», тобто воно є гуманістичним. Без вільної людини немає громадянського суспільства» [1, с. 129].

Політична консолідація місцевих громад в Україні виступає першоосновою їх динамічного і успішного розвитку. Узгодження позицій політичних сил, представлених у місцевих радах, здатне підвищити ефективність процесу ухвалення рішень, усунути конфліктні аспекти та спрямувати діяльність самоврядних інститутів на життєві проблеми. Інструменти прямої демократії забезпечують кількісну та якісну легітимність органів місцевої влади у міжвиборчий період, а також визначають оптимальне витрачання ресурсів під час ухвалення політичних рішень.

Однією з ключових проблем впровадження інструментів прямої демократії є спроби окремих груп застосовувати ці інструменти з маніпулятивною метою. Звідси, один з найбільш дієвих інструментів прямої демократії в Україні – місцевий референдум – може бути дискредитований через висунання дріб'язкових або значно політизованих питань. У зв'язку з цим, кожна дія прямої демократії має узгоджуватися та реалізовуватися не в інтересах політичної доцільності, а відповідно до потреб розвитку місцевої громади. Обговорення й узгодження напрямів застосування інструментів прямої демократії також є елементом політичної консолідації, воно є свідченням існування дієвої громадськості, яка контролює дії інститутів представництва і управління вступає із ними у відносини співпраці та взаємодопомоги.

Висновки. Розгляд форм прямої участі громадян у демократичних процесах засвідчив, що механістичне поширення окремих дій в рамках функціонування сучасних місцевих громад неповною мірою відповідає

розвитку процесів консолідації на сучасному етапі в Україні. Пряме народовладдя як чинник формування політичних спільнот на локальному рівні неповною мірою відповідає стану місцевої політики як стану конкурентного середовища. У цілому процеси впровадження місцевих референдумів, ініціатив та плебісцитів скоріше можуть ускладнити процеси консолідації, оскільки вони будуть фіксувати радикальні розбіжності щодо розвитку місцевих громад на сучасному етапі. Однак, акцент у формах прямої демократії, спрямованих на консолідацію місцевих громад має бути зроблений на місцевих зборах громадян, діяльності самоорганізованих мереж, громадянських активістів, інформуванні органів місцевого самоврядування, забезпечення корекції й діяльності управління муніципалітетів та залучення громадськості до консультативної діяльності. Консолідація місцевих громад в Україні полягає в об'єднанні зусиль на сценаріях зростання та інфраструктурної розбудови місцевих громад. У цьому контексті, пряме волевиявлення громадян не є корисним, коли політичні сили, які беруть участь у процесах місцевого самоврядування, надто пов'язані із центральним рівнем і реалізують у місцевих громадах партійну політику, яка є центрованою на пріоритетах «владної вертикалі». Отже, за умови децентралізації в Україні посилення консолідації місцевих громад будуть сприяти такі форми демократії як народне публічне обговорення та громадські ініціативи. Вони будуть сприяти адекватному сприйняттю діяльності політичних представницьких органів та корекції діяльності органів виконавчих управлінських інститутів. Для нормативного закріплення прямої демократії на локальному рівні в Україні слід просувати законодавчі ініціативи, спрямовані на забезпечення періодичності форм прямої демократії у міжвиборчий період. Перспективами подальшої розробки, порушеної в цій статті, є розкриття особливостей зарубіжного досвіду громадської ініціативності у контексті консолідації місцевих громад.

Список використаних джерел

1. Астахова Т. В. Політичні партії в системі інститутів громадянського суспільства: конституційно–правовий аспект / Т. В. Астахова // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип.64. – С.128–137.
2. Кальниш Ю. Г. Пряма демократія в Україні: історичні традиції та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Ю. Г. Кальниш. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/9/2.pdf>
3. Козьма В. В. Демократизація українського суспільства та проблеми становлення демократичних інститутів / В. В. Козьма // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально–політичних дисциплін. – 2014. – Вип. Спец. вип. – С.447–451.
4. Конституційний огляд: Пряма демократія в дії // Український часопис конституційного права. – 2017. – №1. – С.11–18.
5. Кудрявцев О. Ю. Сучасна пряма демократія: потенціал електронного урядування у реаліях українського сьогодення / О. Ю. Кудрявцев // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. – 2013. – №1060, Вип.23. – С.123–128. – http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2013_1060_23_22
6. Мануїлова К. В. Пряма демократія як складовий чинник децентралізованої публічної влади [Електронний ресурс] / К. В. Мануїлова. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=917>
7. Мельниченко В. І. Безпосередня демократія як складова і чинник демократичного врядування в Україні [Електронний ресурс]

/ В. І. Мельниченко. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/28.pdf>

8. Панкевич І. Інститут безпосередньої демократії та розвиток українського конституціоналізму / І. Панкевич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – Вип. 58. – С. 95–102.

9. Самойлов О. О. Пряма демократія на місцевому рівні як механізм політичного націотворення в сучасній Україні / О. Самойлов // Історико-політичні студії. – 2013. – №1. – С. 153–159.

10. Фесенко М. Консолідація учасників міжнародної системи в подоланні кризи світоуправління / М. Фесенко // Зовнішні справи. – 2013. – №2. – С. 17–19.

References

1. Astakhova T. V. Politychni partii v systemi instytutiv hromadskoho suspilstva: konstytutsiino-pravovyi aspekt / T. V. Astakhova // Aktualni problemy derzhavy i prava. – 2012. – Vyp. 64. – С. 128–137.

2. Kalnysh Yu. H. Priama demokratiia v Ukraini: istorychni tradytsii ta perspektyvy rozvytku [Elektronnyi resurs] / Іu. H. Kalnysh. – Rezhym dostupu: <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/9/2.pdf>

3. Kozma V. V. Demokratyzatsiia ukrainskoho suspilstva ta problemy stanovlennia demokratychnykh instytutiv / V. V. Kozma // Naukovi chasopysy NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. – 2014. – Vyp. Spets. vyp. – С. 447–451.4. Konstytutsiinyi ohliad: Priama demokratiia v dii // Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava. – 2017. – №1. – С. 11–18.

5. Kudriavtsev O. Yu. Suchasna priama demokratiia: potentsial elektronnoho uriaduvannia u realiiakh ukrainskoho sohodennia / O. Yu. Kudriavtsev // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Pytannia politolohii. – 2013. – №1060, Vyp. 23. – С. 123–128. – http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2013_1060_23_22

6. Manuilova K. V. Priama demokratiia yak skladovyi chynnyk detsentralizovanoi publichnoi vlady [Elektronnyi resurs] / K. V. Manuilova. – Rezhym dostupu: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=917>

7. Melnychenko V. I. Bezposerednia demokratiia yak skladova i chynnyk demokratychnoho vriaduvannia v Ukraini [Elektronnyi resurs] / V. I. Melnychenko. – Rezhym dostupu: <http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/28.pdf>

8. Pankevych I. Instytut bezposerednoi demokratii ta rozvytok ukrainskoho konstytutsionalizmu / I. Pankevych // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna. – 2013. – Vyp. 58. – С. 95–102.

9. Samoïlov O. O. Priama demokratiia na mistsevomu rivni yak mekhanizm politychnoho natsiotvorennia v suchasniï Ukraini / O. Samoïlov // Istoryko-politychni studii. – 2013. – №1. – С. 153–159.

10. Fesenko M. Konsolidatsiia uchasnykiv mizhnarodnoi systemy v podolanni kryzy svitoupavliannia / M. Fesenko // Zovnishni spravy. – 2013. – №2. – С. 17–19.

Fedorenko V. V., postgraduate student of Political Science Department, Oles Gonchar Dneprovsk National University (Ukraine, Dnipro), fedorenkovolodymyr22@e-mail.ua

Direct democracy as a factor of local communities consolidation in Ukraine

The article examines the approaches to the interpretation of direct democracy as a factor in consolidating local communities in Ukraine, and examines the most promising ways of interconnection of citizens and existing institutions of representation and management of local communities. An assessment is made of those forms of direct democracy that will contribute to the formation of local political communities that are not dependent on central and regional interest groups. The significance of public discussions in local communities is being clarified, which should contribute to the formation of an agenda for political governance in local communities. Attention is paid to those forms of direct democracy, which ensure the increase of political participation and initiative of citizens based on local interests. The potential of civil society as a medium for supporting forms of direct democracy aimed at consolidating local communities is revealed.

Keywords: political consolidation, direct democracy, public initiatives, public discussion, local referendum.

* * *

УДК 35, 323.2

Федорченко В. М.,

кандидат політичних наук, доцент
кафедри політичних наук, Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
fvn65@ukr.net

ПОПУЛІЗМ ЯК ПОЛІТИЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

Розкрито сутність популізму як політичної технології. Аналізується його природа та основні механізми дії, сукупність відповідних прийомів як його змістовних складників. Розглядаються основні чинники та умови поширення цього явища. Виокремлює специфічні особливості політичного популізму як суспільного явища та політичної технології. Зазначає можливу шкоду його застосування.

Ключові слова: політична технологія, політичне маніпулювання, ідеологія, популізм, політична влада.

Натепер в світі спостерігається посилення політичного популізму. Все більше політичних партій, політичних, державних діячів роблять заяви, пропозиції, пропонують рішення певних проблем, які можуть бути визначені як популістичні.

Серед науковців не виникло серйозного дискурсу щодо суті цього явища, та все ж обговорюються здебільшого причини та наслідки його поширення в публічній сфері. Популізм в політиці створює значні проблеми, пов'язані в першу чергу з непередбачуваністю управлінських процесів, виходом на авансцену політичних сил та лідерів, які порушують сталість політичних процесів, трансформують традиційні партійні системи, іноді досить радикально змінюючи політичний ландшафт цілих країн та впливаючи на міжнародні відносини.

Тому вважаємо доцільним з'ясувати сутність та походження цього явища, його найважливіші особливості та характерні риси, чинники та умови поширення, основні прийоми, механізми застосування та можливу шкоду.

Його появу логічно пов'язують з появою загального виборчого права, утворенням та виходом на політичну сцену широкого кола різноманітних політичних сил та організацій, в решті з розгортанням політичної демократії, за умов якої ці ж політичні сили спроможні отримати важелі політичної влади маючи масову електоральну підтримку. По-суті популізм є логічним породженням новітньої політичної ери, серцевиною якої є впровадження в життя ідеї народного суверенітету, коли формування владних відносин, легалізація та легітимізація владних інститутів відбувається зі згоди та підтримки широких верств суспільства, народу. Іншими словами популізм це наслідок популярної політики.

З іншого боку, як раніше так і тепер, час від часу відбувається значне поширення та посилення цього явища аж до тієї міри, що воно починає загрожувати традиційним, загальноприйнятим в політичному істеблшменті прийомам та способам ведення політичної боротьби, методам публічної діяльності, порівняно зменшуючи їх ефективність. В політиці іноді популізм сприймається як реальна загроза стабільності традиційних для країн політичних сил, на які покладалося суспільство, що, на нашу думку частково є правдою. Іноді його сприймають як політичний спам чи політичне сміття, яке нагромаджуючись викликає політичну «аритмію», відволікаючи значні суспільні ресурси на в принципі неефективну боротьбу з ним.